

perdat inventum. Sic ergo librum, cui nomen est *Libra*, te oportet refellere atque destruere, ut caput illud quo dogmatizant occultandæ religionis causa esse mentiendum, prius esse noveris amputandum, ita ut illa testimonia quibus sanctos libros mendaciis suis patronos adhibere moluntur, partim non esse mendacia, partim etiam quæ sunt, non esse imitanda demonstres; et si tantum sibi usurpat infirmitas, ut ei aliquid venialiter permittatur quod improbat veritas; tamen ut inconcussa teneas et defendas in divina religione nunquam omnino esse mentiendum: latentes vero sicut *nec* adulteros per adulteria, *nec* homicidas per homicidia, *nec* maleficos per maleficia; ita *nec* mendaces per mendacia, *nec* blasphemos per blasphemias esse quærendos; secundum ea quæ tam multa in hoc volumine disputavimus, ut vix ad ejus terminum, quem loco isto fiximus, veniremus.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE OPERE MONACHORUM

LIBER UNUS¹.

AURELII EPISCOPI CARTHAGINENSIS IMPULSU AUGUSTINUS MONACHORUM CAUSAM QUI SE SUIS MANIBUS TRANSIGEBANT, DEFENDIT ADVERSUS ALIOS EJUSDEM PROFESSIONIS NONNULLOS, QUI EX OBLATIONIBUS RELIGIOSORUM SIC VOLEBANT VIVERE, UT NIHIL OPERANTES, SE POTIUS EVANGELICA PRÆCEPTA DE VICTU ET VESTITU NON CURANDO IMPLERE JACTARENT. AC PRIMUM DEMONSTRAT APOSTOLUM PAULUM DEDISSE SERVIS DEI PRÆCEPTUM ET EXEMPLUM FACIENDI OPERIS CORPORALIS, QUO VICTUM ET VESTITUM SIBI PROCURARENT. DEINDE OSTENDIT EVANGELICA ILLA PRÆCEPTA, UNDE SUAM MONACHI ILLI, NON SOLUM DESIDIAM, SED ETIAM ARROGANTIAM FOVEBANT, APOSTOLICO PRÆCEPTO ET EXEMPLO NON ESSE CONTRARIA. AD EXTREMUM CRINITOS MONACHOS REPREHENDIT, ATQUE UT NE COMAM CONTRA PRÆCEPTUM APOSTOLICUM NUTRIRE PERGANT, OBSECRAT ET EXHORTATUR.

I. JUSSIONI tuæ², sanctæ frater Aureli, tanto devotius obtemperare me oportuit, quanto magis mihi quis

¹ Vide *Retract.* lib. II, cap. XXI. — ² Vide D. Guillon, tom. XXXI p. 349-352.

ex te jusserit, claruit. Dominus enim noster Jesus Christus habitans in interiori tuo, tibi que sollicitudinem paternæ et fraternæ charitatis inspirans, utrum filiis et fratribus nostris monachis, qui beato Paulo apostolo obedire negligunt dicenti: « Qui non vult operari, non » manducet¹, » permittenda sit ista licentia, voluntatem ac linguam tuam assumens in opus suum, imperavit mihi ex te, ut hinc ad te aliquid scriberem. Adsit itaque ipse etiam mihi, quo ita paream, ut ei me parere ex ejus munere ipsa utilitate fructuosi laboris intelligam.

II. Primum ergo videndum quid dicant illius professionis homines, qui operari nolunt. Deinde si eos non recte sentire invenerimus, ad eorum correctionem quid dicendum. Non, inquiunt, de hoc opere corporali, in quo vel agricolæ vel opifices laborant, præcepit Apostolus, cum diceret: « Qui non vult operari, non manducet. » Neque enim Evangelio posset esse contrarius, ubi ait ipse Dominus: « Ideo dico vobis, ne solliciti sitis » animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro » quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et » corpus quam vestimentum? Conspicite volatilia cœli, » quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant » in horrea, et Pater vester cœlestis pascit illa: nonne vos » magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans » potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Et de » vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri, » quomodo crescunt, non laborant, neque neunt: dico » autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua » coopertus est sicut unum ex istis. Si autem fœnum agri, » quod hodie est et cras in clibanum mittitur, Deus sic » vestit, quanto magis vos modicæ fidei? Nolite ergo » solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid

¹ 2 Thess. III, 10.

» bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gentes » inquirunt. Scit autem Pater vester quia his omnibus » indigetis. Quærite autem primum regnum Dei et justitiam ejus, et omnia hæc apponentur vobis. Nolite ergo » solliciti esse in crastinum: crastinus enim dies sollicitus » erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua¹. » Ecce, inquiunt, ubi nos Dominus jubet de victu et tegumento nostro esse securos: quomodo ergo Apostolus sentire adversus Dominum posset, ut nos præciperet ita esse debere sollicitos quid manducemus et quid bibamus et quo operiamur, ut nos etiam opificum artibus, curis, laboribus oneraret? Quapropter in eo quod ait: « Qui non » vult operari, non manducet; » opera spiritalia, inquiunt, debemus accipere: de quibus alio loco dicit: « Unicuique sicut Dominus dedit: ego plantavi, Apollo » rigavit, sed Deus incrementum dedit. » Et paulo post: « Unusquisque suam mercedem accipiet secundum suum » laborem. Dei enim sumus cooperarii: Dei agricultura, » Dei ædificatio estis: secundum gratiam quæ data est » mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui². » Sicut ergo Apostolus operatur plantando, rigando, ædificando, et fundamentum ponendo; ita qui non vult operari, non manducet. Quid enim prodest manducando spiritaliter pasci verbo Dei, si non inde operatur aliorum ædificationem? Sicut illi pigro servo quid profuit accipere talentum³, et abscondere, nec operari lucra dominica? An ut ei auferretur in fine, et ipse in exteriores tenebras mitteretur? Sic, inquiunt, et nos facimus: legimus cum fratribus, qui ad nos ab æstu sæculi veniunt fatigati, ut apud nos in verbo Dei, et in orationibus, psalmis, hymnis, et canticis spiritalibus requiescant. Alloquimur eos, consolamur, exhortamur, ædificantes in

¹ Matth. vi, 25-34. — ² 1 Cor. III, 5-10. — ³ Matth. xxv, 25.

eis, si quid eorum vitæ pro suo gradu deesse perspicimus. Talia opera si non faceremus, periculose a Domino alimenta ipsa spiritalia sumeremus. Hoc enim dixit Apostolus: « Qui non vult operari, non manducet. » Ita se isti arbitrantur apostolice et evangelice obtemperare sententiæ, cum et Evangelium credunt de non curanda corporali et temporali vitæ hujus indigentia præcepisse, et Apostolum de cibo et opere spiritali dixisse: « Qui non » vult operari, non manducet. »

III. Nec attendunt, quia si alius diceret, Dominum quidem in parabolis et in similitudinibus loquentem de victu et tegumento spiritali monuisse, ut non inde sint solliciti servi ejus (sicut dicit: « Cum vos attraxerint ad » judicia, nolite cogitare quid loquamini. Dabitur enim » vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis » qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur » in vobis¹. » Sermo quippe sapientiæ spiritalis est, de quo illos noluit cogitare, promittens quod eis nihil inde sollicitis præstaretur). Apostolum autem jam more apostolico apertius disserentem, et magis proprie quam figurate loquentem, sicut multa ac pene omnia sese habent in Epistolis apostolicis, proprie de opere corporali ciboque dixisse: « Qui non vult operari, non manducet: » redderetur illis dubia sententia eorum, nisi cætera dominica verba considerantes, invenirent aliquid, unde probarent eum de victu et vestitu corporali non curando locutum fuisse, cum diceret: « Nolite solliciti esse quid » manducetis, et quid bibatis, et quo vestiamini: » velut si animo adverterent quod ait: « Hæc enim omnia gentes » inquirunt: » ibi enim ostendit de ipsis corporalibus et temporalibus se dixisse. Ita ergo, si hoc solum de hac re dixisset Apostolus: « Qui non vult operari, non mandu-

¹ Matth. x, 19, 20.

» cet, » possent hæc verba in aliam traduci sententiam. Cum vero multis aliis locis Epistolarum suarum, quid hinc sentiat, apertissime doceat, superfluo conantur, et sibi et cæteris caliginem obducere, ut quod utiliter illa charitas monet non solum facere nolint, sed nec intelligere ipsi, aut ab aliis intelligi velint, non timentes quod scriptum est: « Noluit intelligere ut bene ageret¹. »

IV. Prius ergo demonstrare debemus beatum apostolum Paulum opera corporalia servos Dei operari voluisse, quæ finem haberent magnam spiritalem mercedem, ad hoc ut ipso victu et tegumento a nullo indigerent, sed manibus suis hæc sibi procurarent: deinde ostendere evangelica illa præcepta, de quibus nonnulli non solum pigritiam, sed etiam arrogantiam suam foveant, apostolico præcepto et exemplo non esse contraria. Videamus itaque unde ad hoc venerit Apostolus, ut diceret: « Si » quis non vult operari, non manducet: » et quid deinde contexat, ut ex ipsa circumstantia lectionis appareat declarata sententia. « Denuntiamus, inquit, vobis, fratres, » in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis » vos ab omni fratre inquiete ambulante, et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis. Ipsi enim » scitis quomodo oporteat imitari nos; quia non fuimus » inquieti inter vos, neque panem ab aliquo gratis manducavimus, sed in labore et fatigatione die ac nocte » operantes, ne quem vestrum gravaremus: non quia » non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis, qua nos imitaremur. Nam et cum » apud vos essemus, hoc vobis præcipiebamus, quoniam » si quis non vult operari, non manducet. Audivimus » enim quosdam inter vos ambulare inquiete, nihil operantes; sed curiose agentes. His autem qui ejusmodi

¹ Psal. xxxv, 4.

» sunt, præcipimus et obsecramus in Domino Jesu
 » Christo, ut cum silentio operantes panem suum man-
 » ducent¹. » Quid ad hæc dici potest, quandoquidem ne
 cuiquam postea liceret hoc pro voluntate, non pro cha-
 ritate interpretari, exemplo suo docuit quid præceperit?
 Illi enim tanquam Apostolo prædicatori Evangelii, mi-
 liti Christi, plantatori vineæ, pastori gregis constituerat
 Dominus ut de Evangelio viveret; et tamen ipse stipen-
 dium sibi debitum non exegit, ut se formam daret eis
 qui exigere indebita cupiebant: sicut ad Corinthios dicit:
 « Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vi-
 » neam, et de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem,
 » et de lacte gregis non percipit¹? » Ergo quod sibi de-
 bebatur, noluit accipere, ut exemplo ejus coërcerentur,
 qui sibi non ita ordinatis in Ecclesia talia deberi arbi-
 trabantur. Quid est enim quod ait: « Neque panem gra-
 » tis ab aliquo manducavimus, sed in labore et fatigatione
 » die ac nocte operantes, ne quem vestrum gravaremus;
 » non quia non habuerimus potestatem, sed ut nos for-
 » mam daremus vobis, qua nos imitaremmini? » Audiant
 ergo quibus hoc præcepit, id est, qui non habent hanc
 potestatem quam ille habebat, ut tantummodo spiritali-
 ter operantes manducant panem a corporali labore gra-
 tuitum: et quemadmodum dicit: « Præcipimus et obse-
 » cramus in Christo, ut cum silentio operantes panem
 » suum manducant, » non disputent contra manifestissima
 verba Apostoli; quia et hoc pertinet ad silentium, cum
 quo debent operantes manducare panem suum.

V. Eucleatius autem et diligentius adhuc ista verba
 considerarem atque tractarem, nisi haberem alia loca
 Epistolarum ejus multo manifestiora, quibus collatis et
 ista liquidius manifestantur, et si ista non essent, illa

¹ 2 Thess. III, 6-12. — ² 1 Cor. IX, 7.

sufficerent. Ad Corinthios enim scribens de hac eadem
 re, ita dicit: « Non sum liber? non sum Apostolus?
 » Nonne Christum Jesum Dominum nostrum vidi? Nonne
 » opus meum vos estis in Domino? Si aliis non sum apos-
 » tolus, vobis verumtamen sum. Signaculum enim apos-
 » tolatus mei vos estis in Domino. Mea defensio ad eos
 » qui me interrogant hæc est. Numquid non habemus
 » potestatem manducandi et bibendi? Numquid non ha-
 » bemus potestatem sororem mulierem circumducendi,
 » sicut et cæteri Apostoli, et fratres Domini, et Cephas¹? »
 Vide quemadmodum primum ostendat quid sibi liceat,
 et ideo liceat quia Apostolus est. Inde enim cœpit: « Non
 » sum liber? non sum Apostolus? » Et probat se Aposto-
 lum esse, dicens: « Nonne Christum Jesum Dominum
 » nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino? »
 Quo probato ostendit sibi licere quod cæteris Apostolis,
 id est, ut non operetur manibus suis, sed ex Evangelio
 vivat, sicut Dominus constituit, quod in consequentibus
 apertissime demonstravit: ad hoc enim et fideles mulie-
 res habentes terrenam substantiam ibant cum eis, et mi-
 nistrabant eis de substantia sua, ut nullius indigerent
 horum quæ ad necessaria vitæ hujus pertinent. Quod
 beatus Paulus licere quidem sibi demonstrat, sicut et
 cæteri Apostoli faciebant, sed ea potestate se uti noluisse
 postea commemorat. Hoc quidam non intelligentes, non
 « Sororem mulierem, » cum ille diceret: « Numquid
 » non habemus potestatem sororem mulierem circumdu-
 » cendi, » sed « Uxorem » interpretati sunt. Fefellit eos
 verbi græci ambiguitas, quod et uxor et mulier eodem
 verbo græce dicitur. Quamquam hoc ita posuerit Apos-
 tolus, ut falli non debuerint: quia neque « Mulierem »
 tantummodo ait, sed « Sororem mulierem²; » neque

¹ 1 Cor. IX, 1-5. — ² Ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν.

« Ducendi, » sed « Circumducendi. » Verumtamen alios interpretes non fefellit hæc ambiguitas, et « Mulierem, » non « Uxorem, » interpretati sunt.

VI. Quod quisquis putat non potuisse ab Apostolis fieri, ut cum eis sanctæ conversationis mulieres circumirent, quacumque Evangelium prædicabant, ut eis de sua substantia ministrarent necessaria, Evangelium audiat, et cognoscat quemadmodum hoc ipsius Domini exemplò faciebant. Dominus enim noster more misericordiæ suæ infirmioribus compatiens, cum ei possent Angeli ministrare, et loculos habebat, quo mitteretur pecunia, quæ conferebatur utique a bonis fidelibus eorum victui necessaria: quos loculos Judæ commendavit, ut etiam fures si evitare non possemus, tolerare in Ecclesia disceremus. » Ille enim ea quæ mittebantur, sicut de illo scriptum » est, auferebat¹. » Et mulieres voluit ut se ad præparanda et ministranda necessaria sequerentur, ostendens quid Evangelistis et ministris Dei tanquam militibus, a plebibus Dei tanquam provincialibus deberetur; ut si quis eo quod sibi deberetur, uti nollet, sicut Paulus apostolus noluit, amplius impenderet Ecclesiæ, non exigendo stipendium debitum, sed quotidianum victum de suis laboribus transigendo. Audierat enim stabularius, ad quem vulneratus ille perductus est: « Si quid amplius » erogaveris, in redeundo reddam tibi². » Amplius ergo erogabat apostolus Paulus, qui suis, ut ipse testatur, stipendiis militabat³. In Evangelio enim scriptum est: « Deinceps et ipse iter faciebat per civitates et castella » prædicans et evangelizans regnum Dei, et duodecim cum » illo, et mulieres aliquæ quæ erant curatæ a spiritibus » malignis et infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magda- » lene, de qua dæmonia septem exierant, et Joanna uxor

¹ Joan. xii, 6. — ² Luc. x, 35. — ³ 1 Cor. ix, 12, et xi, 7.

» Chuzæ procuratoris Herodis, et Susanna, et aliæ multæ » quæ ministrabant eis de facultatibus suis⁴. » Hoc exemplum Domini imitabantur Apostoli, ad accipiendum sibi debitum cibum: de quo idem Dominus apertissime loquitur: « Euntes, inquit, prædicate dicentes, quia ap- » propinquavit regnum cœlorum. Infirmos curate, mor- » tuos suscite, leprosos mundate, dæmonia ejicite. » Gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurum, » neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, neque » peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, » neque virgam. Dignus est enim operarius cibo suo². » Ecce ubi constituit Dominus quod idem Apostolus commemorat. Ad hoc enim dixit illa omnia ne portarent, ut ubi opus esset, ab eis acciperent quibus annuntiabant regnum Dei³.

VII. Ne quis autem arbitretur solis duodecim hoc fuisse concessum; vide etiam quid Lucas narret: « Post » hæc, inquit, designavit Dominus et alios septuaginta » duos, et misit illos binos ante faciem suam in omnem » civitatem et locum quo erat ipse venturus. Et dicebat » illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci; ro- » gate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in mes- » sem suam. Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lu- » pos. Nolite portare sacculum, neque peram, neque » calceamenta, et neminem per viam salutaveritis. In » quamcumque domum intraveritis, primum dicit: Pax » huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super » illum pax vestra: sin autem, ad vos revertetur. In » eadem autem domo manete, edentes et bibentes quæ » apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede » sua⁴. » Hic apparet non esse illa jussa, sed permissa;

¹ Luc. viii, 1-3. — ² Matth. x, 7-10. — ³ 1 Cor. ix, 14. — ⁴ Luc. x, 1-7.

ut quisquis uti vellet, eo uteretur quod sibi liceret ex Domini constitutione; si quis autem uti nollet, non contra jussum faceret, sed de suo jure cederet misericordius et laboriosius conversatus in Evangelio, in quo et debitam mercedem nollet accipere. Alioquin contra jussum Domini fecit Apostolus, qui posteaquam ostendit sibi licere, statim subjecit: « Sed tamen ego non sum usus hac » potestate¹. »

VIII. Sed ad ordinem redeamus, ac totum ipsum Epistolæ locum diligenter consideremus. « Numquid, inquit, » non habemus licentiam manducandi et bibendi? Num- » quid non habemus licentiam sororem mulierem circum- » ducendi²? » Quam licentiam dixit, nisi quam Dominus dedit eis quos ad prædicandum regnum cælorum misit, dicens: « Ea quæ ab ipsis sunt manducate, dignus est » enim operarius mercede sua, » et se ipsum proponens ad ejusdem potestatis exemplum, cui fidelissimæ mulieres talia necessaria de suis facultatibus ministrabant³? Amplius autem fecit apostolus Paulus, ut de coapostolis suis documentum adhiberet hujus licentiæ a Domino permissæ. Neque enim reprehendens subjecit: « Sicut et cæteri » Apostoli, et fratres Domini, et Cephas⁴: » sed ut hinc ostenderet hoc se accipere noluisse, quod ei licere acciperetur. « An ego solus et Barnabas non habemus potestatem non operandi? » Ecce abstulit omnem⁵ dubitationem etiam tardissimis cordibus, ut intelligant de qua operatione dicat. Ut quid enim ait: « An ego solus et Barnabas » non habemus potestatem non operandi, » nisi quia omnes Evangelistæ et ministri verbi Dei habebant potestatem a Domino acceptam, ut non operarentur manibus

¹ 1 Cor. ix, 12. — ² Ibid. 5. — ³ Luc. viii, 3. — ⁴ 1 Cor. ix, 5. — ⁵ Ibid. 6.

suis, sed ex Evangelio viverent, operantes tantummodo spiritalia in prædicatione regni cælorum, et ædificatione pacis Ecclesiæ? Neque enim quisquam potest dicere de ipsa spiritali operatione dixisse Apostolum: « An ego » solus et Barnabas non habemus potestatem non operandi. » Hanc enim potestatem non operandi omnes illi habebant: dicat ergo qui conatur præcepta apostolica in sententiam suam depravare atque pervertere, dicat, si audet, omnes Evangelistas a Domino accepisse potestatem non evangelizandi. At si hoc absurdissimum et insanissimum est dicere, cur nolunt intelligere quod omnibus pateat, accepisse quidem illos potestatem non operandi, sed opera corporalia quibus victum quærent, quia « Dignus » est operarius cibo suo et mercede sua¹, » sicut Evangelium loquitur? Non ergo soli Paulus et Barnabas non habebant potestatem non operandi, sed omnes pariter habebant hanc potestatem, qua isti non utebantur, amplius impendendo Ecclesiæ, sicut in illis locis ubi evangelizabant, infirmis congruere judicabant. Et ideo, ne co-apostolos suos reprehendisse videretur, subjungit et dicit: « Quis militat suis stipendiis unquam? Quis pascit » gregem, et de lacte gregis non percipit? Numquid secundum hominem hæc loquor? An Lex non hæc dicit? » In Lege enim Moysi scriptum est: Bovi trituranti os » non infrenabis². Numquid de bobus pertinet ad Deum? » An propter nos omnino dicit? Propter nos enim scriptum est, quia debet in spe qui arat arare, et triturans » in spe fructus participandi³. » His verbis satis indicat apostolus Paulus, non sibi aliquid usurpasse ultra debitum co-apostolos suos, quia non operabantur corporaliter, unde haberent huic vitæ necessaria, sed sicut Dominus constituit, ex Evangelio viventes panem gratuitum man-

¹ Matth. x, 10, et Luc. x, 7. — ² Deut. xxv, 4. — ³ 1 Cor. ix, 7-10.

ducarent ab eis quibus gratuitam gratiam prædicabant. Stipendium enim suum tanquam milites accipiebant, et de vineæ per eos plantatæ fructu, quod opus erat, libere decerpebant, et de gregis quem pascebant lacte potabant, et ex area quam triturbant cibum sumebant.

IX. Apertius autem cætera connectit, et omnino aufert omnes dubitationis ambages. « Si nos vobis, inquit, » spiritualia seminavimus, magnum est si vestra carnalia » metamus¹? » Quæ sunt spiritualia, quæ seminavit, nisi verbum et mysterium sacramenti regni cælorum? Quæ autem carnalia, quæ sibi licere metere dicit, nisi hæc temporalia, quæ vitæ atque indigentiae carnis indulta sunt? Hæc autem sibi debita se ab eis non quæsisse nec accepisse manifestat, ne quod impedimentum daret Evangelio Christi. Quid restat, ut intelligamus eum operatum esse unde victum haberet, nisi corporale opus corporalibus et visibilibus manibus suis? Nam si de spiritali opere victum et tegumentum quæreret, id est, ut ab eis hæc acciperet, quos in Evangelio ædificabat, non consequenter diceret: « Si alii potestatis vestræ participant, non » magis nos? Sed non sumus usi hac potestate; sed omnia » toleramus, ne quod impedimentum demus Evangelio » Christi². » Qua potestate se dicit non usum, nisi quam habebat in eos a Domino acceptam, ut eorum carnalia meteret, ad victum vitæ hujus, quæ in carne agitur? cujus potestatis participes erant etiam alii, qui non eis primo Evangelium annuntiaverunt, sed ad eorum Ecclesiam idipsum prædicantes postea venerunt. Ideo cum dixisset: « Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si carnalia vestra metamus? » subjecit: « Si alii potestatis vestræ participant, non magis nos? » Et cum demonstrasset quid eis potestatis esset: « Sed non sumus usi, inquit,

¹ 1 Cor. ix, 11. — ² Ibid. 12.

» hac potestate; sed omnia toleramus, ne quod impedimentum demus Evangelio Christi. » Dicant ergo isti, quomodo de opere spiritali carnalem victum habebat Apostolus, cum aperte ipse dicat, non se usum esse hac potestate. At si de opere spiritali carnalem victum non habebat, restat ut de opere corporali habuerit, et inde dicat: « Neque panem gratis ab aliquo manducavimus, » sed in labore et fatigatione nocte et die operantes, ne » quem vestrum gravaremus: non quia non habuerimus » potestatem, sed ut nos formam daremus vobis, qua nos » imitaremur. Omnia, inquit, toleramus, ne quod impedimentum demus Evangelio Christi¹. »

X. Et redit rursus, modisque omnibus etiam atque etiam commendat quid sibi liceat, et tamen non faciat. « Nescitis, inquit, quoniam qui in templo operantur, quæ » de templo sunt edunt? qui altario deserviunt, altario » compartiuntur? Sic et Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere: ego autem » nullius horum usus sum². » Quid hoc apertius? quid clarius? Vereor ne forte cum dissero volens id exponere obscurum fiat quod per se lucet et claret. Qui enim hæc verba non intelligunt, aut se non intelligere fingunt, mea multo minus intelligunt vel se intelligere profitentur: nisi forte propterea cito intelligant nostra, quia conceditur eis intellecta deridere, de Apostoli autem verbis non idem conceditur. Propterea ubi aliter ea secundum suam sententiam interpretari non possunt, etiam clara et manifesta, obscura et incerta esse respondent, quia prava et perversa non audent. Clamat homo Dei: « Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio » vivere, ego autem nullius horum usus sum: » et conatur caro et sanguis recta depravare, aperta claudere, se-

¹ 1 Thess. iii, 8, 9. — ² 1 Cor. ix, 13-15.